

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarining transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иқтисодиёт - барқарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини ҳудудий ташкил этиш ва иқтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining Byudjet Kodeksi <https://lex.uz/mact/-2304138>
2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi <https://www.imv.uz/>
3. Davlat moliyasi: Darslik / B.I. Nurmuxamedova, Sh.K. Xamdamov;– T.: “Iqtisod-Moliya”, 2020. – 436 b.;
4. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik (Toshkent I Moliya instituti. — Toshkent: "Noshir", 2012. 712-bet;
5. Perspectives on Fiscal Federalism Edited by Richard M. Bird and François Vaillancourt ©2006 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank 1818 H Street NW Washington DC 20433;
6. Управление на местном уровне в развивающихся странах / Под ред. Анвара Шаха / Пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2004 – 328 с. ISBN 978-5-7777-0410-8;
7. Fuqarolar uchun byudjet: 2026 loyiha.
8. <https://www.imv.uz/newsletter/fuqarolar-uchun-budjet-nashrlari>

UDK-338.2

**INVESTITSION QARORLARNI KABUL QILISHDA MOLİYAVIY TAHLILNING
AHAMIYATI VA ROLI**

**ЗНАЧЕНИЕ И РОЛЬ ФИНАНСОВОГО АНАЛИЗА В ПРИНЯТИИ
ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ**

**THE SIGNIFICANCE AND ROLE OF FINANCIAL ANALYSIS IN MAKING
INVESTMENT DECISIONS**

Yuldasheva Gulmira Azatovna

Farg‘ona davlat universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya kafedrası o‘qıtuvchısı

Moliyaviy tahlil korporativ investitsiya qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai hisoblanadi. U buxgalteriya ma’lumotlarini kapital taqsimlash, xavf va kutilayotgan daromadni baholash imkonini beruvchi tahliliy ko‘rsatkichlarga aylantiradi. Ushbu tadqiqotda moliyaviy ko‘rsatkichlarning investitsiya qarorlarini asoslashdagi roli o‘rganiladi. Xususan, daromadlilik, likvidlik va pul oqimlari ko‘rsatkichlari hamda ROI, ROCE, NPV va Payback Period kabi baholash usullarining qaror sifatiga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari moliyaviy tahlilni tizimli qo‘llash kapitaldan samarali foydalanish va barqaror rivojlanishni ta’minlashini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: moliyaviy tahlil, investitsiya qarorlari, ROI, ROCE, NPV, Payback period, kapital samaradorligi.

Финансовый анализ является важным источником информации при принятии корпоративных инвестиционных решений. Аналитические показатели, полученные из финансовой отчетности, позволяют оценивать распределение капитала, риск и ожидаемую доходность. В данном исследовании изучается роль финансовых показателей в обосновании инвестиционных решений. В частности, анализируется влияние показателей рентабельности, ликвидности и денежных потоков, а также методов оценки, таких как ROI, ROCE, NPV и срок окупаемости, на качество принятия решений. Результаты исследования показывают, что системное применение финансового анализа обеспечивает эффективное использование капитала и стабильное развитие.

Ключевые слова: финансовый анализ, инвестиционные решения, ROI, ROCE, NPV, срок окупаемости, эффективность капитала.

Financial analysis is an important source of information when making corporate investment decisions. Analytical indicators obtained from financial statements allow for the assessment of capital allocation, risk, and expected returns. This study examines the role of financial indicators in justifying investment decisions. In particular, it analyzes the impact of profitability, liquidity, and cash flow indicators, as well as valuation methods such as ROI, ROCE, NPV, and payback period, on decision-making quality. The study results indicate that the systematic application of financial analysis ensures efficient use of capital and sustainable development.

Key words: financial analysis, investment decisions, ROI, ROCE, NPV, payback period, capital efficiency.

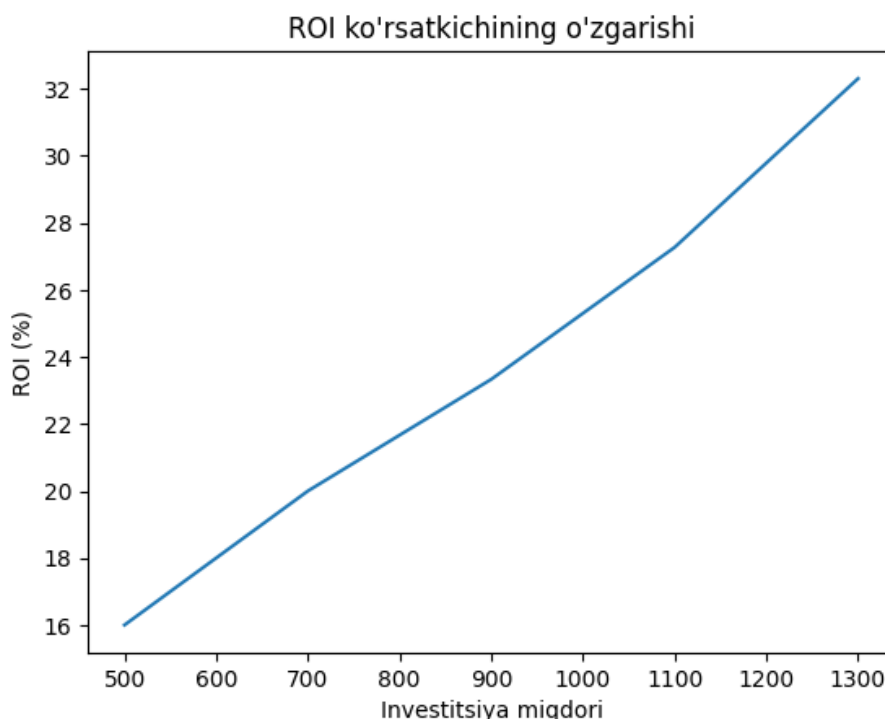
Investitsiya qarorlari korporativ boshqaruvi uchun eng muhim muammolardan biridir va ular kompaniyaning uzoq muddatli samaradorligi, raqobatbardoshligi hamda moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir qiladi. Tez o'zgaruvchan va noaniq biznes muhitida faqat intuitsiyaga tayanib qaror qabul qilish kapitalni samarali taqsimlash imkoniyatini kamaytiradi. Shu sababli, kompaniyalar investitsiya qarorlarini qo'llab-quvvatlash uchun moliyaviy tahlildan keng foydalanadilar. Moliyaviy tahlil korxonaning moliyaviy holati va operatsion samaradorligini obyektiv baholash imkonini beradi. Moliyaviy ko'rsatkichlar orqali rahbariyat investitsiya variantlarining kutilayotgan natijalarini baholay oladi, moliyaviy cheklovlarni aniqlaydi va strategik tashabbuslarni qiymat yaratishga yo'naltiradi. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy tahlil ko'rsatkichlari korporativ investitsiya qarorlarini qabul qilishda muhim asos bo'lib hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi moliyaviy tahlil ko'rsatkichlarining korporativ investitsiya qarorlaridagi rolini tahlil qilish va ularning xavfni kamaytirish va kapital taqsimlash sifatini oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatishdir. Moliyaviy tahlil kompaniyaning moliyaviy holatini, ishlash tendensiyalarini va natijalarni shakllantiruvchi omillarni tizimli baholash jarayoni sifatida ta'riflanadi. U manfaatdor tomonlarga korxona qanday daromad olayotganini, resurslarni qanchalik samarali ishlatayotganini va ichki va tashqi sharoitlar ostida moliyaviy barqarorligini tushunishga yordam beradi. Moliyaviy tahlil shunchaki moliyaviy hisobotlarni ko'rib chiqishdan iborat emas, balki korxonaning moliyaviy sog'lig'i haqida integratsiyalagan tasavvur beradi.

Moliyaviy tahlilning asosiy maqsadi kompaniyaning moliyaviy holatini obyektiv baholash imkonini beruvchi vakillik ko'rsatkichlarini aniqlashdir. Bu ko'rsatkichlar murakkab moliyaviy ma'lumotlarni tushunarli o'lchovlarga aylantirib, qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli moliyaviy tahlil nafaqat diagnostik vosita, balki strategik rejalashtirish va investitsiya baholashning muhim qismi hisoblanadi. Investitsiya nuqtai nazaridan moliyaviy tahlil rahbarlar, egalari, shuningdek investorlar va kreditorlar uchun muhimdir. Rahbarlar investitsiya qarorlarini asoslashda, egalari daromad va xavfni boshqarishda, investorlar esa daromad salohiyati va moliyaviy barqarorlikni baholashda moliyaviy ko'rsatkichlarga tayanadi. Shu sababli moliyaviy tahlil korporativ investitsiya qarorlarining asosiy axborot bazasini tashkil qiladi.

Korporativ investitsiya qarorlari biznesning ishlashini, samaradorligini va barqarorligini tavsiflovchi o'zaro bog'liq moliyaviy ko'rsatkichlar tizimiga tayangan holda qabul qilinadi. Ushbu ko'rsatkichlar bir nechta asosiy guruhlariga bo'linadi. Oshayotgan ROI, investitsiya o'z qiymatidan ko'proq daromad keltirayotganini bildiradi. Shu bilan birga, ROI faqat sof foydani ko'rsatadi, lekin pul oqimlarining vaqtini hisobga olmaydi.

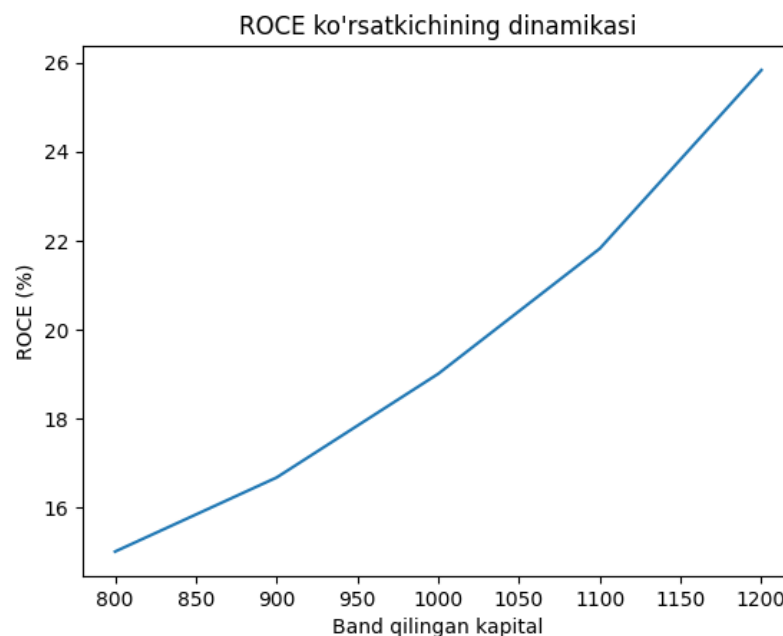
ROI grafigida investitsiya hajmi oshgani sari rentabellik ko'rsatkichining o'sish tendensiyasi kuzatiladi. Bu kapital qo'shilmalarining kengayishi bilan sof foyda mutanosib ravishda emas, balki tezroq sur'atda ortayotganini anglatadi. Mazkur holat korxonada masshtab samarasi (economies of scale) mavjudligini ko'rsatadi.

Grafik tahlili shuni ko'rsatadiki:

- Past investitsiya hajmida ROI nisbatan past darajada shakllanadi;
- Investitsiya hajmi oshgani sari rentabellik foizi ham izchil o'sadi;
- Kapitaldan foydalanish samaradorligi yaxshilanmoqda.

Bu natija shuni anglatadiki, qo'shimcha investitsiyalar korxona foydaliligini kamaytirmayapti, aksincha kapital rentabelligini oshirmoqda. Agar ROI korxonaning kapital qiymatidan (masalan, WACC) yuqori bo'lsa, loyiha investorlar uchun iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq hisoblanadi.

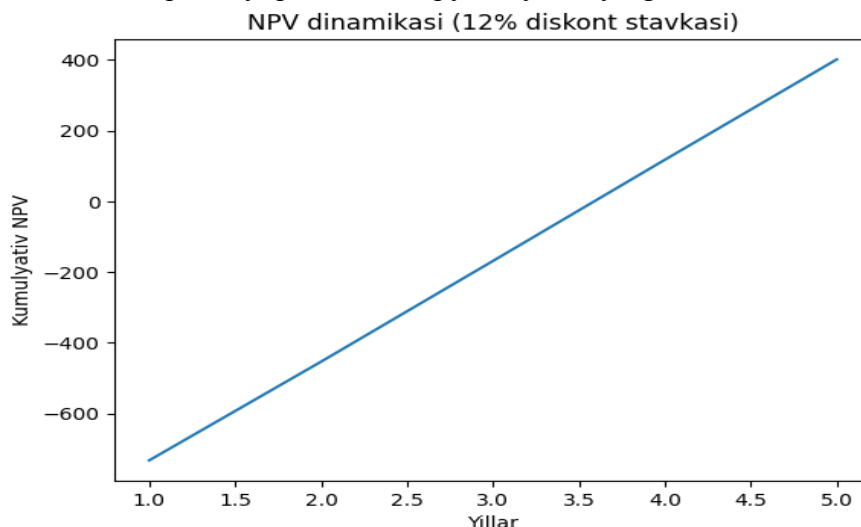

ROCE grafigida band qilingan kapital hajmi oshishi bilan kapital rentabelligi ko'rsatkichining ijobiy dinamikasi kuzatiladi. Bu holat korxona jalb qilingan moliyaviy resurslardan samarali foydalanayotganini anglatadi.

Grafik tahlili quyidagilarni ko'rsatadi:

- Kapital hajmi oshgani sari EBIT (foiz va soliqlardan oldingi foyda) nisbatan tezroq o'smoqda;
- ROCE ko'rsatkichi barqaror ravishda yuqorilab bormoqda;
- Operatsion samaradorlik va aktivlardan foydalanish darajasi yaxshilanmoqda.

Mazkur tendensiya shuni anglatadiki, qo‘shimcha kapital investitsiyalari korxona operatsion daromadlilikini pasaytirmayapti, aksincha kapitaldan foydalanish samaradorligini oshirmoqda. Agar ROCE ko‘rsatkichi korxonaning kapital qiymatidan (masalan, WACC darajasidan) yuqori bo‘lsa, bu kompaniya investorlar uchun iqtisodiy qo‘shimcha qiymat yaratayotganini bildiradi.

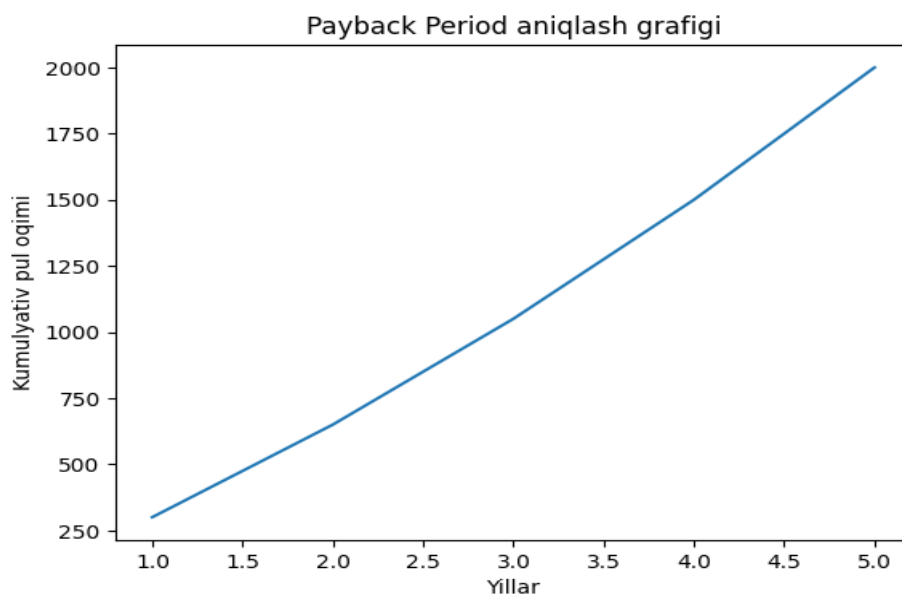
NPV grafigida diskontlagan pul oqimlari asosida loyihaning qiymat yaratish dinamikasi aks ettiriladi. Grafikdan ko‘rinadiki, dastlabki yillarda NPV manfiy hududda shakllanadi, bu boshlang‘ich investitsiya xarajatlarining ustunligi bilan izohlanadi. Keyingi davrlarda diskontlagan pul oqimlari hajmi oshib borishi natijasida NPV ijobiy zonaga o‘tadi.

Mazkur grafik tahlili quyidagilarni ko‘rsatadi:

- Dastlabki bosqichda loyiha kapitalni qoplamaydi ($NPV < 0$);
- Muayyan davrdan boshlab kumulyativ diskontlagan pul oqimlari investitsiya miqdoridan oshadi;
- NPV musbat qiymatga ega bo‘lgan nuqtadan boshlab loyiha iqtisodiy qo‘shimcha qiymat yaratadi.

NPVning ijobiy qiymatga ega bo‘lishi loyihaning investorlar uchun maqbulligini anglatadi, chunki u kapital qiymatini (cost of capital) qoplaydi va qo‘shimcha daromad keltiradi. Aksincha, NPV manfiy bo‘lsa, loyiha kapital qiymatini qoplay olmaydi va iqtisodiy jihatdan samarasiz hisoblanadi.

NPV grafigining asosiy afzalligi shundaki, u vaqt qiymatini va diskont stavkasini hisobga oladi. Shu sababli u korporativ investitsiya qarorlarini qabul qilishda eng ishonchli va nazariy jihatdan asoslangan ko‘rsatkich sifatida qaraladi.

Payback Period grafida investitsiya loyihasi bo‘yicha kumulyativ pul oqimlarining vaqt davomida o‘shishi tasvirlanadi. Grafik investitsiya qaysi davrda o‘zini to‘liq qoplashini vizual ravishda aniqlash imkonini beradi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki:

- Dastlabki yillarda kumulyativ pul oqimlari boshlang‘ich investitsiya miqdoridan past bo‘ladi;
- Har bir davrda tushayotgan pul oqimlari yig‘ilib boradi;
- Ma’lum bir nuqtada kumulyativ pul oqimi investitsiya summasiga tenglashadi — bu Payback Period hisoblanadi.

Grafikdan investitsiya qoplanadigan davrni aniqlash mumkin. Qoplash muddati qanchalik qisqa bo‘lsa, loyiha likvidligi va risk darajasi shunchalik past bo‘ladi. Ayniqsa, yuqori noaniqlik sharoitida investorlar tez qoplanadigan loyihalarni afzal ko‘radilar. Biroq Payback Period usulining muhim cheklovi mavjud:

- U vaqt qiymatini (diskontlashni) hisobga olmaydi;
- Qoplash nuqtasidan keyingi pul oqimlarini inobatga olmaydi;
- Loyihaning umumiy rentabelligi haqida to‘liq tasavvur bermaydi.

Shu sababli Payback Period ko‘rsatkichi asosan risk va likvidlikni baholash vositasi sifatida qo‘llanadi hamda NPV yoki IRR kabi diskontlagan metodlar bilan birgalikda tahlil qilinishi maqsadga muvofiqdir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy tahlil ko‘rsatkichlari korporativ investitsiya qarorlarini qabul qilish jarayonining ajralmas va metodologik asoslangan tarkibiy qismi hisoblanadi. Zamonaviy biznes muhitida resurslarning cheklanganligi hamda tashqi iqtisodiy noaniqliklarning ortib borishi sharoitida kapitalni samarali taqsimlash faqat subyektiv qarashlarga emas, balki analitik moliyaviy axborotga tayanishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy tahlil investitsiya qarorlarini intuitiv yondashuvdan ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlariga aylantiruvchi mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Daromadlilik (ROI, ROCE), qiymat yaratish (NPV) hamda likvidlik va xavfni baholash (Payback Period) ko‘rsatkichlarini kompleks qo‘llash investitsiya loyihalarining samaradorligini ko‘p qirrali baholash imkonini beradi. Xususan, ROI va ROCE kapitaldan foydalanish samaradorligini aniqlash orqali korxonaning operatsion va moliyaviy faoliyat natijadorligini ko‘rsatadi, NPV esa vaqt qiymatini hisobga olgan holda loyiha iqtisodiy qo‘shimcha qiymat yaratishini aniqlaydi. Payback Period esa noaniqlik darajasi yuqori sharoitda likvidlik va riskni tezkor baholash vositasi sifatida xizmat qiladi. Ushbu ko‘rsatkichlarning o‘zaro integratsiyalashgan holda qo‘llanilishi investitsiya qarorlarining aniqligi va asoslanganlik darajasini sezilarli ravishda oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Atrill P., McLaney E. Financial Management for Decision Makers. – 9th ed. – Harlow: Pearson Education Limited, 2022. – 736 p.
2. Brealey R. A., Myers S. C., Allen F. Principles of Corporate Finance. – 13th ed. – New York: McGraw-Hill Education, 2020. – 992 p.
3. Brigham E. F., Houston J. F. Fundamentals of Financial Management. – 15th ed. – Boston: Cengage Learning, 2019. – 832 p.
4. Damodaran A. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset. – 3rd ed. – New York: John Wiley & Sons, 2012. – 992 p.
5. Higgins R. C. Analysis for Financial Management. – 12th ed. – New York: McGraw-Hill Education, 2019. – 480 p.
6. Pandey I. M. Financial Management. – 11th ed. – New Delhi: Vikas Publishing House, 2015. – 640 p.
7. Ross S. A., Westerfield R., Jordan B. D. Fundamentals of Corporate Finance. – 13th ed. – New York: McGraw-Hill Education, 2022. – 784 p.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevraldagi “Ilm-fan sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-4611-son Farmoni.
9. O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi. Ilmiy ishlarni rasmiylashtirish tartibi bo‘yicha metodik ko‘rsatmalar. – Toshkent, 2021.